

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

LA RUTA DEL CÍSTER

2a Etapa : FORÈS - ROCAFORT DE QUERALT - MONTBRIÓ DE LA MARCA VALLESPINOSA

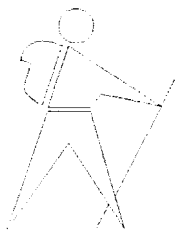
17 de febrer de 2002

HORARI PREVIST

Sortida de Vilanova i la Geltrú.	7	h
Àrea de Servei de Montblanc. Esmorzar.	8	h
	8.30	h
Forès. Inici de la caminada.	9.15	h
Rocafort de Queralt. Reagrupament.	10.15	h
Sortida del poble.	10.35	h
Montbrió de la Marca. Reagrupament.	11.05	h
	11.15	h
Serra de Comaverd. Reagrupament.	12.15	h
	12.25	h
Les Eres de Vallespinosa. Final d'etapa i reagrupament.	13.30	h
Sortida cap a Montblanc.	13.45	h
Montblanc. Dinar i visita.	14.30	h
Sortida cap a Vilanova.	17.30	h
Vilanova i la Geltrú.	18.30	h

Notes.-

- ** Esmorzarem a l'Àrea de Servei de Montblanc, abans de sortir de l'autopista. En arribar a les Eres de Vallespinosa, l'autocar ens recollirà i ens portarà fins a Montblanc on dinarem; hi ha tota mena de bars i restaurants. (Vegeu el full penjat al plafó d'anuncis).
- ** Si us plau, sigueu puntuals, respecte els reagrupaments i vigileu que hi sigui tothom.
- ** Tingueu en compte que l'organització sempre pot modificar aquesta previsió d'horari en funció de com es vagi desenvolupant l'etapa (Condicions meteorològiques, retards o avançaments imprevistos, etc).

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

LA RUTA DEL CÍSTER

2a Etapa : FORÈS - ROCAFORT DE QUERALT - MONTBRIÓ DE LA MARCA VALLESPINOSA

17 de febrer de 2002

DESCRIPCIÓ DEL RECORREGUT

Aquesta descripció és còpia de la descripció de la topoguaia.

Horari		
Parcial	Total	Quilometratge
0.00	0.00	0.000

Forès (790 m). El poble és situat al capdamunt d'un turonet a 864 m d'alçada i es divideix des de molts quilòmetres lluny. És destacable l'església dedicada a Sant Miquel, de planta i portalades romàniques i nau gòtica; es conserva molt bé l'anomenada Porta de les Dones.

0.12	0.12	0.950
------	------	-------

Carretera de Conesa (810 m). Deixem el poble per la carretera de Conesa.

0.01	0.13	1.050
------	------	-------

Creu de terme. Pal. A l'esquerra deixem el GR-171, que porta a Vallfogona de Riucorb. Seguim per la carretera de Conesa.

0.14	0.27	2.160
------	------	-------

Pista a Rocafort de Queralt (760 m). Pal. Deixem la carretera en un revolt on surten dos camins a la dreta. Agafem el que fa forta baixada seguint els pals de l'electricitat.

0.10	0.37	3.040
------	------	-------

Coll del Torrefaves (660 m). Al capdavant de la baixada deixem la pista que seguíem i agafem un sender a l'esquerra que passa entremig d'un bosquet.

0.01	0.38	3.110
------	------	-------

Sender. Deixem el camí que segueix entre camps de conreus i seguim cap a la dreta per un antic camí, ara quasi senderó, que va davallant amb una baixada considerable.

0.02 0.40 3.300

Camí. El sender es converteix en un camí.

0.03 0.43 3.500

Pista. Pal. El camí que seguïem s'acaba en una pista en bon estat que hem de seguir cap a l'esquerra. La pista va davallant en direcció a Rocafort de Queralt, que veurem al fons. A cada banda s'obren camins que porten als camps de conreu.

0.17 1.00 4.900

Font de Baix i rasa de les Corduelles (550 m). En aquest punt s'ajunten tres rases. Hi ha una font i uns rentadors. Seguim cap a la dreta i travessem la rasa. Agafem un camí asfaltat. A l'esquerra deixem els rentadors i un camí que ens portaria a Conesa.

0.02 1.02 5.050

Carretera de Conesa. La seguim cap a la dreta per entrar al poble. Girem a l'esquerra pel carrer de Sant Antoni per arribar a la plaça de l'Església (566 m).

Rocafort de Queralt. Municipi de la Conca de Barberà situat en un fondal entre el riu de Vallverd i la riera de Rocafort, al peu dels contraforts de les serres que ascendeixen a l'alt Gaià i a l'alta Segarra. Destaca el celler (1918), primera obra agrària de Cèsar Martinell.

Passem per sota un portal. Els carrers del Doctor J.Barrera i de Montbrió ens portaran a la sortida del poble.

0.06 1.08 5.500

Carretera de Montblanc a Santa Coloma. Pal. La traspassem per agafar el camí de Montbrió que surt davant per davant del carrer del mateix nom. El camí davalla cap al torrent.

0.04 1.12 5.790

Riu (torrent) de Vallverd (540 m). L'hem de passar i seguir amunt per un camí que al començament està mig empedrat.

0.01 1.13 5.890

Variant GR-175-4 per a bicicletes - Inici. Aquesta variant segueix el trencall de la dreta.

Cruïlla de camins i senderó. Pal. Agafem un senderó mig empedrat que surt davant nostre i que fa forta pujada; era l'antic camí que portava de Rocafort de Queralt a Montbrió de la Marca. Deixem dos camins a la dreta i un a l'esquerra.

0.07 1.20 6.340

Bifurcació. Seguim recte i continuem pujant més suaument.

0.02 1.22 6.440

Variant GR-175-4 per a bicicletes - Final

Bifurcació. Pal. Continuem recte deixant un camí que va cap a la dreta, que també ve del torrent del riu de Vallverd.

0.01 1.23 6.540

Collet (600 m). Som a la part elevada i veiem a l'altra vessant la zona de Montbrió. El camí davalla. Hem d'estar a l'aguait pel proper trencall del camí.

0.04 1.27 6.860

Bifurcació poc clara. Abans de les línies d'alta tensió, deixem el camí bo que seguïem i girem a l'esquerra per un camí poc definit en direcció a la torre d'alta tensió que ens queda a l'esquerra.

0.02 1.29 7.030

Cruïlla i pallissa. Hem de seguir recte i baixar cap a la carretera.

0.03 1.32 7.210

Carretera (560 m). Pal. Seguim la carretera i passem el torrent per un pont. A 125 m agafem el camí a mà esquerra que ens portarà al poble. Hi entrem pel carrer de Rocafort que dona a la plaça on hi ha una font.

0.08 1.40 7.830

Montbrió de la Marca (600 m). Pal. Poble del municipi de Sarrià, situat al vessant d'un turó a redós del castell. L'església és dedicada a Sant Llorenç.

Sortim del poble passant per un carrer que amb un fort pendent mena cap a una fàbrica. La pista que hem de seguir és bona i gira cap a l'esquerra.

0.03 1.43 8.080

Pallissa. Hi passem a tocar tot rodejant-la per la dreta i seguim en direcció al torrent.

0.06 1.49 8.530

Rasa de la Font Voltada (580 m). La passem i ens enfilem per l'altra riba. El camí va pujant pel mig del bosc.

0.07 1.56 8.950

Bifurcació. Seguim cap a l'esquerra. Anem passant entre camps de conreu. Aviat els deixarem i trobarem una vegetació arbustiva. Comença una pujada considerable. Deixarem camins a dreta i esquerra fins que arribem a la carena.

0.40 2.36 11.450

Variant GR-175-5 per a bicicletes - Inici

Carena de la serra del Comavard. Pista travessera (880 m). Pal.

ATENCIÓ: El sender segueix cap a la dreta vers el cim del Cogulló. Nosaltres l'hem de deixar i anar per la variant. Seguim per la pista enfilant-nos cap a l'esquerra.

0.05 2.41 11.750

Senderó. Hem d'agafar aquest senderó que va a la dreta. Seguint per la pista trobaríem, a 3 km, la carretera que va a Vallespinosa, al coll de Gaigs. Aquest senderó transcorre per la carena fent diferents tobogans de pujada i baixada. Magnífica vista dels Pirineus, Montserrat, ...

0.05 2.46 12.050

Puig del Comaverd (908 m). És el segon turó que trobem des que hem iniciat aquesta variant. Continuem carenejant.

0.12 2.58 12.720

Camí. El senderó va a parar a un camí que porta a una torre d'alta tensió. Seguim baixant.

0.03 3.01 12.920

Bifurcació (860 m). Agafem el camí de la dreta que puja i passa per sota de la torre d'alta tensió.

0.03 3.04 13.120

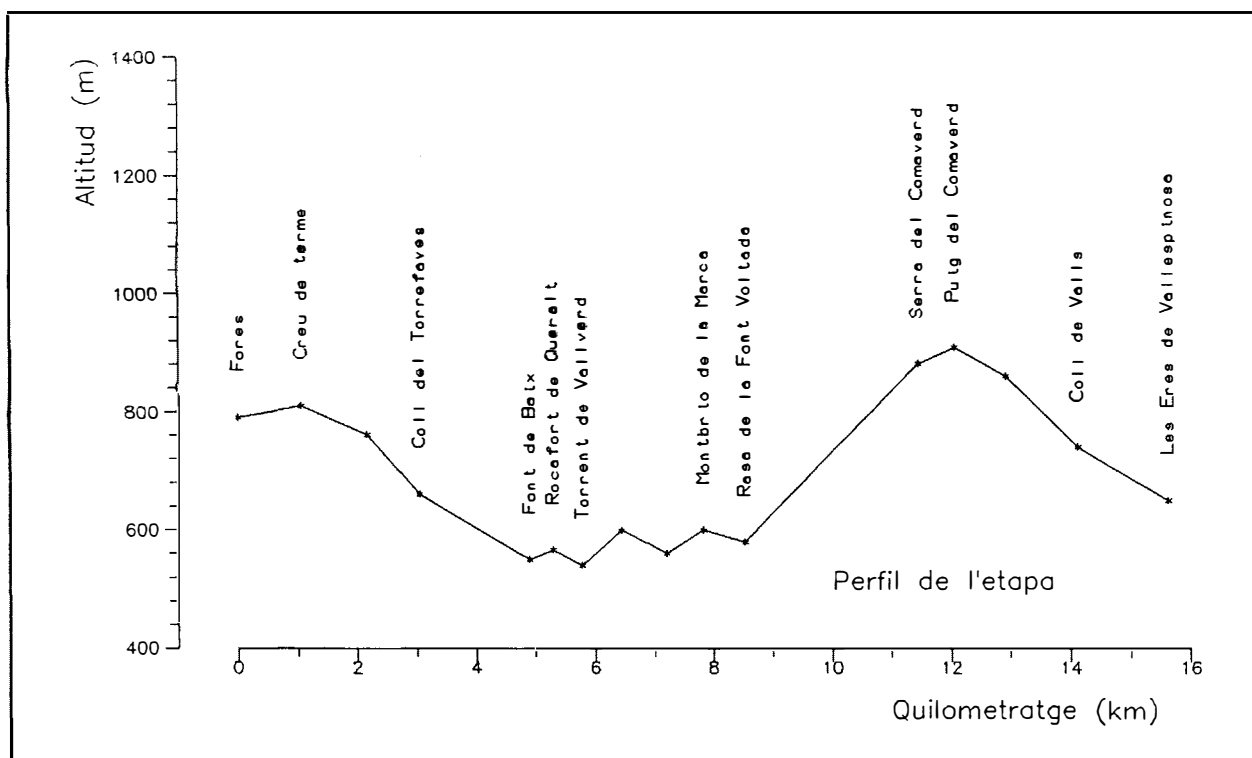
Tercer cim. A partir d'aquest punt encetem una forta i llarga baixada.

0.15 3.19 14.120

Coll de Valls (740 m). Arribem al camí de Vallespinosa a Cabra del Camp, on hi ha unes parades de sembrat. Trobem el GR-7; la variant el segueix cap a la dreta però, **ATENCIÓ**, nosaltres l'hem de seguir cap a l'esquerra, en direcció a Vallespinosa.

0.23 3.42 15.620

Les Eres de Vallespinosa (650 m). Arribem a la cruïlla de les carreteres de Vallespinosa i Pontils. En aquest punt finalitzem l'etapa d'avui.

ROCAFORT DE QUERALT

El terme de Rocafort de Queralt, de 8.63 km², és situat a l'extrem nord-oriental de la Conca de Barberà estricta, en un fondal al sud-oest del coll de Deogràcies, per on es comunica amb la zona segarrenca de la comarca, a la capçalera del riu de Vallverd, al peu dels contraforts de les serres que ascendeixen a l'alt Gaià i a l'alta Segarra.

El poble de Rocafort de Queralt es troba a la dreta del riu de Vallverd, en la seva confluència amb la riera de Rocafort, a una altitud de 560 m. Damunt del lloc que ocupava l'antiga església, de la qual no en queda cap rastre, es bastí, a la fi del segle XVIII, l'actual església parroquial de Sant Salvador, d'estil barroc. Al pujolet, situat al nord de la població, on hi havia l'antic castell de Rocafort, s'han construït una torre i un pati castellers amb pedres procedents del despoblat de Torlanda, amb un cert regust d'antigor.

El lloc de Rocafort apareixia ja l'any 1706 com a pertanyent a Guerau Guitard de Santa Perpètua, que el repoblà i hi troba la mort a mans dels sarraïns. Al segle XIII pertanyia als Queralt de Santa Coloma; Dalmau de Queralt comprà el 1370 la jurisdicció del lloc a Pere el Cerimoniós i es formà així la baronia de Rocafort de Queralt, que per successió passà als Centelles, comtes d'Oliva. Al segle XIX, la baronia passà, per casament, al marquesat de Foix.

MONTBRIÓ DE LA MARCA

L'antic municipi de Montbrió de la Marca, de 17.31 km², es va incorporar al de Sarraí l'any 1972. El seu terme s'estén des de la serra que separa les conques del riu d'Anguera-Francolí i del Gaià (entre el coll de Deogràcies, al nord, i els contraforts septentrionals de la serra del Cogulló, al sud) fins al fons de la Conca. Limitava a l'est amb els termes de Santa Perpètua i les Piles; al nord, amb el de Conesa; a l'oest, amb el de Rocafort de Queralt i de Sarraí; i pel sud, amb el de Sarraí. Dins del terme hi ha l'agregat de Vallverd de Queralt, situat a la capçalera del riu de Vallverd, que neix a la serra del Clot i que pren el nom d'aquesta última població en travessar-la.

El poble de Montbrió de la Marca és situat a 626 m d'altitud, al vessant meridional del turó on hi havia el castell de Montbrió, a redós del qual es formà. L'església, dedicada a Sant Llorenç, és de l'últim barroc i havia conservat un interessant retaule datat el 1537.

L'indret fou habitat des de molt antic; s'ha trobat i es va excavar un jaciment corresponent al període epipaleolític a la partida de la Font Voltada. Apareix per primera vegada a la documentació l'any 1073 com a fita del castell de Vallverd. El 1075, el comte de Barcelona Ramon Berenguer concedia a un tal Ramon Arnau el castell de Montbrió amb la condició que fes la guerra contra els sarraïns. El 1133 senyorejava el lloc Guillem Dalmau de Cervera, que el deixà al seu net Guerau de Jorba. L'any 1269 fou venut a la casa del Temple de Barberà, que senyorejà el lloc fins a la dissolució de l'orde el 1312; aleshores passà als hospitalers. Montbrió formà part de la Cambra Prioral de Barberà fins a l'extinció de les senyories.

A gairebé quatre quilòmetres de Montbrió, a la seva banda nord-oriental i al sud-oest del coll de Deogràcies, es troba el lloc de Vallverd de Queralt (637 m), esglaonat a la dreta del riu de Vallverd. El poble va néixer a redós del seu castell de Vallverd, que apareix per primera vegada amb el nom de Bufalla l'any 1073. A la fi del segle XIII el senyorejava Guerau Alemany de Cervelló, i després de la seva mort fou posat a subhasta pública per tal de satisfer els seus deutes. El castell i lloc fou comprat el 1306 per l'orde de l'Hospital, que el tingué fins a l'acabament de les senyories.

VALLESPINOSA

El poble de Vallespinosa es troba a la banda sud-occidental del terme de Santa Perpètua de Gaià, a 640 m d'altitud, situat sobre el vessant esquerra de Coma de Vaca o de Vallespinosa; la població, esglaonada sota el castell, és composta per una quarantena de cases, edificades a l'obaga, amb carrers estrets i sinuosos d'un marcat tipisme. Sota les muralles de l'antic castell, a la banda alta del poble, es troben les restes de l'antiga església romànica del lloc, dedicada a Santa Maria. L'església actual, que s'alça al bell mig de la placeta del poble, sota l'advocació de Sant Jaume, és d'una sola nau i bastida en època moderna.

El terme del castell de Vallespinosa ja és esmentat el 1030; va pertànyer als Cervelló des de la conquesta del lloc i a l'època moderna n'ostentaven la senyoria els Biure. Rafel de Biure, el 1609, fou objecte d'una acció de càstig protagonitzada pel bandoler Perot Roca Guinarda, a instàncies del comanador de l'Hospital de Barberà. En aquest castell de Vallespinosa passà llargues temporades Josep Margarit i de Biure, fill de l'esmentat Rafel, que es destacà com a capitost en la Guerra dels Segadors tot organitzant la defensa, contra les tropes estrangeres, a la Conca de Barberà i el Camp de Tarragona. Fou precisament arran d'aquesta escomesa que el castell de Vallespinosa fou saquejat i destruït al començament del 1648. Els Biure tingueren el castell i el lloc fins a l'extinció de les senyories.

A mig quilòmetre de la població, vora el torrent de Coma de Vaca i al costat del camí que va a Selmella, hi ha la font de Vallespinosa, de fresc i ric cabal.

Abans d'entrar al poble per la carretera que ve del coll de Deogràcies es troba el veïnat de les Eres, en un petit eixamplament de la vall del torrent de Coma de Vaca, que és aprofitat per als conreus i poblat d'unes quantes masies, entre les quals es destaca Cal Nicolau, que pertangué als Biure, com ho palesa l'escut nobiliari que hi ha damunt la balconada.

MONTBLANC

El terme municipal de Montblanc és situat al sud-est de la Conca de Barberà i confronta a tramuntana amb els de Blancafort, Pira i Barberà de la Conca; a llevant amb els municipis de Cabra del Camp, Figuerola i Fontscaldes, agregat de Valls, tots ells de l'Alt Camp; a migdia limita amb els de Picamoixons, la Riba i Mont-ral, d'aquesta mateixa comarca, i amb el de Vilaverd, de la Conca de Barberà, i finalment, a ponent, termeneja amb Vimbodí i l'Espluga de Francolí, també de la Conca. Amb una superfície de 90.24 km², és el terme més extens de la comarca, perquè inclou l'antic terme de Rojals, que equival al 14.14% del total de la demarcació.

El territori és accidentat en la part sud-occidental per les Muntanyes de Prades (serra de Roquerola, on hi ha la mola de la Guineu, de 1111 m d'altitud), de l'antic terme de Rojals, i en la part oriental és tancat per la serra de Miramar, de menor altitud (pic de la Cogulla, de 784 m, i el Tossal Gros, de 864 m); en aquesta part, pel coll de Lilla, passa la carretera de Valls. El terme és drenat pel Francolí i pel seu afluent el riu d'Anguera. A aquests cursos desguassen diversos rierols i torrenteres, com el riu de la Vall al Francolí, i el barranc del Pont de Candí i les rases de l'Hortènsia i de Pira al riu d'Anguera.

El clima de Montblanc presenta peculiaritats que el diferencien del mediterrani, així com també del continental; en realitat és un clima de transició. La mitjana de pluges anuals se situa entre els 500 i els 600 mm, amb un màxim a la tardor (setembre i octubre) i a la primavera (maig i juny); és a dir, l'estiu és sec, i amb freqüència plou torrencialment a la primavera i sobretot a la tardor.

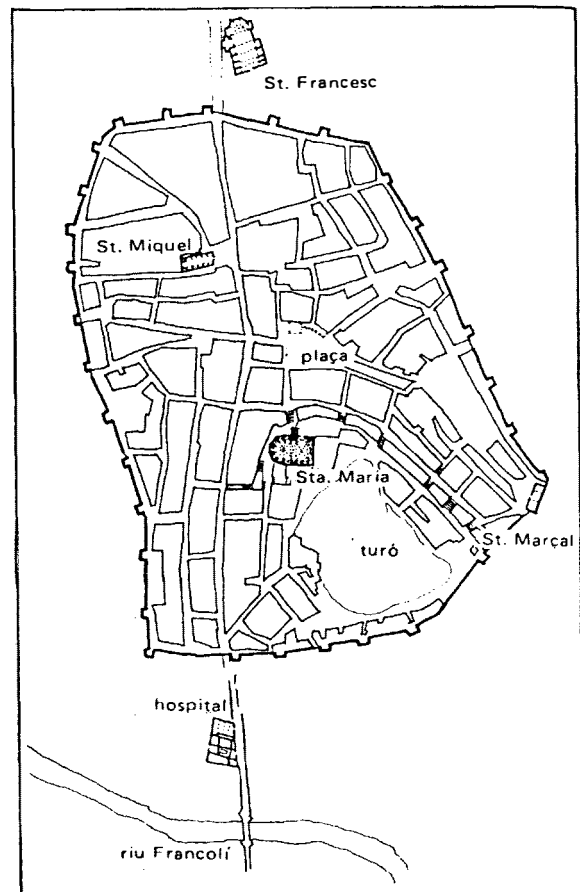
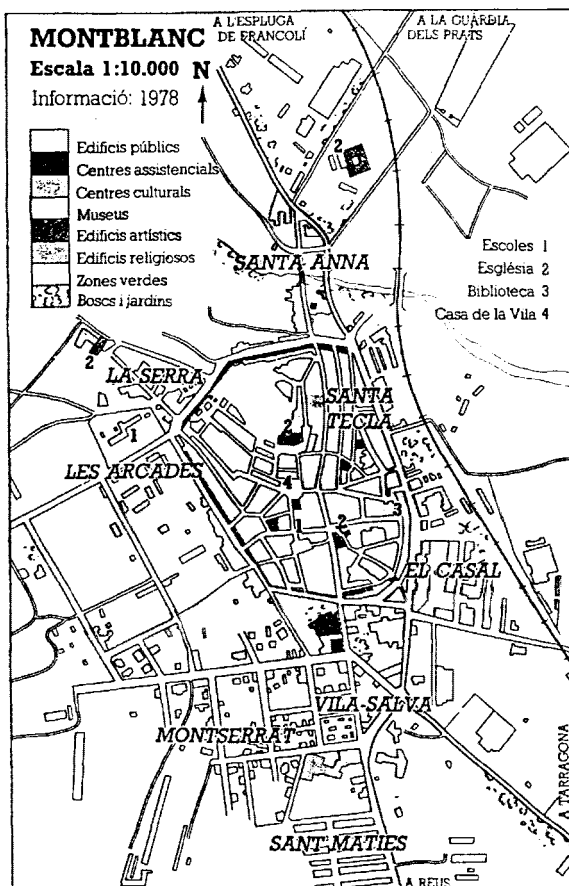
La vila de Montblanc és situada a uns 350 m d'altitud, prop de la confluència dels rius Francolí i d'Anguera, emplaçament estratègic gràcies al qual ha estat tradicionalment un centre important de comunicacions i l'eix central de la comarca. Les edificacions més antigues ocupen la zona elevada del lloc, la falda del tossal de Santa Bàrbara. El perímetre d'aquesta zona devia ser aproximadament una

quarta part del que aconseguiria dos segles després amb les muralles. Per llevant delimitava amb el camí romà de Tarragona a Lleida, actual carrer Major; a migdia i a ponent, amb el torrent de la Regina o el Riut; i per tramuntana, amb l'actual baluard de Santa Anna. L'edificació degué ser molt ràpida, car en el 1170 ja hi ha documentats: el castell, l'església romànica de Santa Maria, el cementiri, les escriptories reials i els carrers de les Grasses de Santa Maria (actualment dels Hortolans), del Solà (o dels Solans) i el Mercadal (futura Plaça Major). Fora d'aquest triangle sols hi havia l'església de Sant Miquel i el Pont Vell sobre el Francolí.

En el segle XIII Montblanc experimentà un fort creixement; s'eixamplà vers la zona planera, cap a migdia. L'antic Mercadal es convertí en una plaça porxada, es formaren nous barris com la Vilanova del Mercadal i la Pobla de Guimrós (on s'aixecà el Palau Reial); i a llevant s'establí la comunitat jueva que va constituir el seu call. En aquesta centúria es fundaren els tres convents de la vila: el de Sant Francesc, el de la Serra i el del Miracle (o de la Mercè).

En el segle XIV, l'expansió encara fou més important. Es construïren els *banys públics* i la *presó*, i es cobrí amb una volta de pedra el torrent de la Regina, obra que va permetre una perfecta comunicació entre el primer nucli de població i l'eixample. S'edificà la part de llevant, es construí Sant Marçal, així com els dos monuments més característics de la Vila Ducal: la nova església gòtica de Santa Maria i la *fortificació* de la vila, mitjançant un cercle de muralles amb les seves corresponents torres.

En el segle XV, Montblanc ja entrà en decadència i l'avanç urbanístic no fou tan ràpid. Només s'edificà el Raval, al nord de la població i el Palau del Castlà, al costat de l'església de Sant Miquel (car el castell ja havia estat abandonat). A partir d'aquesta època, el creixement pràcticament s'atura, i serà corrent veure mols casalots deshabitats o derruïts. Les construccions són mínimes fins arribar al segle XIX, en què s'edificà el *jutjat* i les *presons* (1880), el *cementiri nou* (fora de la població), el Pont Nou sobre el Francolí (al costat del Pont Vell) i s'urbanitzà la Font Major (1804), la font del Raval (1828), la plaça de Sant Francesc, amb la seva font (1850-60) i la font de Sant Marçal (1892).

Fins ja ben entrat el segle XX, a excepció del Raval, el poblament encara no havia sortit del cercle de muralles bastit en el segle XIV. En el primer terç de la centúria es construí part del sector de la carretera de Tarragona a Lleida, fins a l'estació del ferrocarril, i s'aixecà el *celler* vinícola (1919), interessant edifici de Cèsar Martinelli, un teatre-cinema (1922) i diverses fàbriques, destil·leries i l'es-corxador municipal a la part de ponent.

El 1950 la vila tornà a reprendre la gran activitat constructora portada a terme en els segles XIII i XIV. S'edificà un barri de casetes anomenat Vila-salva (a la carretera de Reus), les Escoles Noves, l'edifici del Casal Montblanquí, etc. Malgrat tot, el decenni de màxim creixement urbanístic fou el dels setanta, quan per la part de migdia i de ponent començà el vertader eixample; en aquesta època també van establir-se nombroses indústries al peu de les carreteres que travessen el terme. Paral·lelament, els últims anys s'ha iniciat un procés de restauració del patrimoni històrico-arquitectònic de la vila.

La importància de la Vila Ducal en el període medieval es palesa en la construcció d'edificis que fan de Montblanc una de les localitats més característiques de Catalunya. Entre aquestes, la més impressionant és el *recinte emmurallat*, que encercla tot el perímetre de l'antiga població. És bastit de pedra, argamassa i, en alguns punts, de tàpia, amb una longitud d'uns 1500 metres. A distàncies irregulars s'hi troben diverses *torres* (tradicionalment s'ha dit que n'eren trenta-quatre, però el nombre més verídic sembla que sigui de trenta-una o trenta-dues), totes quadrades i emmerletades, a excepció d'una de pentagonal, denominada dels Cinc Cantons. Tenen de 16 a 20 metres d'alçada i solament tres cares, amb dos pisos i escales mòbils en els cossos interiors, llevat de la del portal de Bover, que en té quatre, amb habitacions, escales de pedra i un matakà a la part de davant. El camí de ronda travessava les torres per les dues portes laterals. Per la banda exterior, la muralla era voltada per valls o fossats, menys en la part més enlairada, en el sector anomenat del Baluard. El recinte tenia quatre portals: el de Sant Antoni (també dit de Santa Anna), al nord-oest, per on sortia el camí ral que anava a Lleida; al sud-est, el de Sant Francesc, que donava pas al Camp de Tarragona. Actualment aquests dos portals ja no existeixen, car el primer fou derruït el 1863 i el segon el 1907. Al sud hi ha el de Sant Jordi, que facilita l'accés a la Serra de Prades; i al nord-est el de Bover (antigament anomenat portal de Barcelona i després de la Font de la Vila) que obria el camí cap a llevant. Més tard es construí el portal del Castlà (impròpiament conegut com a portal de Barcelona), que era del seu ús particular. A més, també hi havia dos esportells reixats a l'entrada i sortida del torrent de la Regina, un prop de la Serra i l'altre, a la dreta del portal del Bover.

Les muralles les féu construir Pere el Cerimoniós. Sabem que el 18 de febrer de 1367 les obres ja s'havien iniciat. Van ser obligats a treballar-hi no solament el veïns de Montblanc, sinó també els d'altres poblacions de la vegueria "*qui no hajan castell ne fortalesa en la qual se puxen defendre ab lurs béns*", obligació que motivà diferents plets amb les localitats afectades. El director de les obres, així com també de Poblet i d'altres llocs, fou fra Guillem de Guimerà, comanador hospitaler de Barberà i de l'espluga de Francolí. El recinte, fins al segle XV, restà ben conservat, però amb la guerra contra Joan II començaren els desperfectes, que s'accentuaren amb la dels Segadors (Palavicino, el 16 de juliol de 1651 derruï una bona part de les muralles i diverses torres). Amb la guerra següent, la de Successió, el deteriorament continuà fins arribar al 1744, que l'Ajuntament començà a cedir diverses torres en enfiteusi, perquè les ocupessin els particulars.

Entre els edificis monumentals es destaca l'església arxiprestal de Santa Maria de Montblanc. Obra gòtica, és la segona església que ha estat bastida al mateix emplaçament. La primera, romànica, començà a construir-se en fundar-se la vila; per causa de les seves reduïdes dimensions, amb l'augment de la població, resulta insuficient i se n'hagué de construir una de nova, gòtica. Mentre duraren les obres d'aquesta nova església els actes litúrgics se celebraren a la de Sant Miquel. Sembla que en la construcció de l'església de Santa Maria participà el mestre anglès Reinard Desfonoll. Les obres s'iniciaren el 1352 amb l'ajuda dels reis i de diferents nobles de la vila, com ho demostren els escuts de les parets. Però, amb les conseqüències de la crisi demogràfica i econòmica, que s'inicià amb la Pesta Negra (1348), l'ajuda minvà substancialment i el projecte inicial no es pogué concloure. Llavors s'acordà de tapiar la nau, quan encara faltaven dos trams sencers per a bastir. De la mateixa manera tampoc no es construí el campanar, del qual només hi ha la base i els primers graons. No es coneix la data de la primera consagració, però el 10 de juliol de 1528 es realitzà la segona per Joan Jubrí, bisbe de Constantina. La primitiva façana gòtica, costejada per Martí l'Humà, duc de Montblanc, va ser volada el

mateix dia que s'escapçaren les torres de la muralla, el 16 de juliol de 1651, pel general Palavicino. Dos anys més tard, el poble s'animà a refer la façana. A tal fi, el 1673, s'envià un memorial a la reina demanant diverses exempcions, almenys mentre duressin les obres de reconstrucció de la façana. La nova, d'estil barroc, consta de tres cossos o nínxols, amb les imatges dels apòstols i del Pare Etern. Ben segur que tornaren a faltar diners i per falta de mitjans s'acabà a cuita-corrents. Les obres duraren fins el 1668 i, novament, el 15 de desembre de 1685 fou restablerta al culte.

L'interior és d'una sola nau de 27 metres de llargada per 18.4 d'amplada. En la nau central hi ha esculpida la Santíssima Trinitat i a les set ménsules de les canyes dels jocs de voltes, escenes de l'Antic Testament. Té onze capelles laterals. S'hi conserven obres de gran categoria, com el retaule gòtic de pedra policromada de Sant Bernat i Sant Bernabé. Amida 3.12 metres d'amplada per 2 d'alçària. Segons Vives i Miret, l'obra la inicià Reinard Desfonoll i la continuaren els seus deixebles; fou costejada per la família Alenyà. La Mare de Déu del Cor és una talla gòtica, del segle XV, policromada; formava part de l'antic retaule frontal. L'orgue data del 1607; és un dels més importants de Catalunya; fou construït amb l'ajuda econòmica de les confraries i reformat el 1703, una vegada acabada la façana. Altres objectes destacables són diversos cartorals del segle XV, així com el reliquiari de Sant Macià i algunes creus d'argent, pertanyents a les confraries. Cal mencionar que en la guerra civil es destruï l'altar barroc del segle XVIII, obra d'Isidre Espinal i Travera i el monumental Sant Crist de les Fonts.

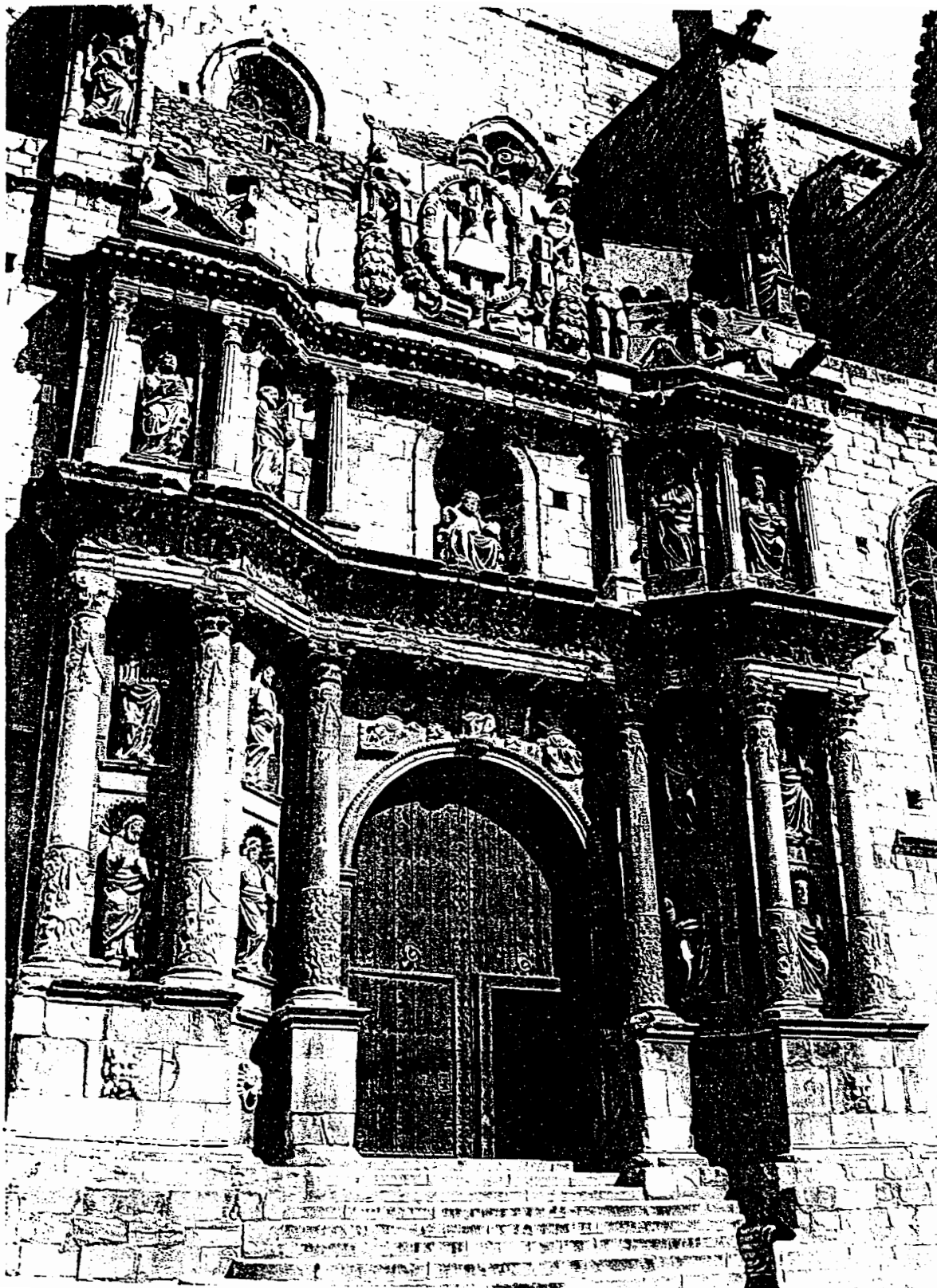
L'església de Sant Miquel serví d'església parroquial mentre s'edificava la gòtica de Santa Maria. Apareix ja citada el 1288, i posteriorment, en les dues centúries següents, fou engrandida. La façana és d'estil romànic, molt senzill, però la resta de l'edifici pertany al gòtic. A la dreta de la façana s'alça el campanar, quadrat; en un principi no era tan alt, tenia forma de torre i sembla que les campanes s'emplaçaven entre els merlets, de cara a ponent. En la mateixa façana també hi havia uns porxos, aguantats per cabirons, sota els quals s'elegien els procuradors que havien de representar la vila en les Corts Catalanes. En aquesta església se celebraren corts generals de Catalunya en els anys 1307, 1333 i 1370. L'interior, d'una sola nau, amb arcs, diafragmes i un teginat policromat del segle XV, amb diversos motius ornamentals, en els quals dominen els colors vius, té tres capelles per banda, amb dues més, de profunditat desigual, al presbiteri. Igual que a Santa Maria, en els paraments de les parets també són nombrosos els escuts nobiliaris.

En la segona meitat del segle XIII i al llarg del segle XIV es bastiren els tres convents de la vila: el dels franciscans de Sant Francesc, el de les monges clarisses de la Serra i el dels mercedaris del Miracle. Els tres s'emplacen fora muralles.

El primer, el de Sant Francesc, és al costat del camí ral, a la zona sud-oriental de la vila. No es coneix amb exactitud el seu origen, però a partir del 1253 ja resta documentat. L'església pertany al gòtic primari, amb tradicions encara romàniques, com ho demostra la porta de mig punt. L'interior és d'una sola nau, amb volta apuntada i sis arcs d'aresta, amb un absis hexagonal i quatre capelles laterals. Adossat hi havia un claustre que desaparegué en el segle XIX, car el 1822 quedà abandonat, i amb la desamortització va passar a mans de particulars i fou convertit en magatzem i fàbrica d'alcohol. Recentment la Generalitat l'ha adquirit i ha iniciat la seva restauració. S'ha d'esmentar que el 1414 s'hi celebrà una cort general de Catalunya, i que hi habità fra Anselm Turmeda.

El monestir de clarisses de la Serra és situat a la banda de ponent. El seu santuari de la Mare de Déu de la Serra és esmentat el 1295 i segons la tradició, el monestir fou fundat per la princesa grega Irene Làscaris, filla de l'emperador Teodor II. Aquesta arribà a Salou portant una imatge gòtica d'alabastre massís que anava destinada a Saragossa. En arribar a Montblanc, la carrossa s'aturà i no hi hagué manera de fer-la avançar. Llavors, la princesa sol·licità a Jaume II llicència per a fundar el convent. Al llarg de la història, el convent de la Serra, adquirí un gran renom i diversos papes i reis el protegiren. L'estructura de l'església ha estat molt alterada, car ha sofert nombroses destruccions i posterior restauracions. L'interior és d'una sola nau, amb arcs torals i volta apuntada (postissa, de guix) i cinc capelles. Entre els objectes importants que conserva es destaca la Creu Verda, de pedra policromada de la fi del segle XII o principis del XIII i la imatge de la Mare de Déu de la Serra, d'alabastre massís, del segle XIII. Amb la guerra civil del 36 es destruï l'altar major, obra del montblanquí Ramon Balard i va desaparèixer la *imatge petita* de la Serra, del segle XVII.

Finalment, el santuari del Miracle o convent de la Mercè és situat a l'esquerra del Francolí, vers tramuntana. El 1288 Alfons II confirmà la donació del lloc a favor de l'orde de Santa Eulàlia de la Misericòrdia dels Captius. Sembla que en l'època de Sant Pere Ermengol, junt amb el de Santa Maria dels Prats, formaren una sola comunitat, coneguda amb el nom de la Mercè (en el segle XIV Guillem Bo apareix com a comanador dels dos convents). L'edifici del convent té poc interès; l'església, del segle XIV, té una sola nau, i conserva un teginat, actualment cobert amb volta de guix.

*La façana barroca
de l'església
arxiprestal de
Santa Maria de
Montblanc, bastida
a la segona
meitat del segle XVII
en substitució de la
primitiva, gòtica*

En aquesta època, també es construí l'església i hospital de Sant Bartomeu, tocant al de Sant Francesc. El 1266 ja es troba citat i pertanyia a la vila, però una vegada finalitzada la construcció de l'hospital de Santa Magdalena s'acordà d'abandonar-lo. El 1727 ja no existia i en el seu lloc s'alçava "*el messon que antes se nombrava de Jacques*".

L'edifici de l'església i hospital de Santa Magdalena fou bastit el 1342. Com les anteriors, l'església té una sola nau, reforçada per tres arcs apuntats, amb un teginat policromat. Era notable el seu altar, amb pintures del Renaixement, datades el 1503, al centre del qual hi havia la imatge de Santa Magdalena, obra del montblanquí Guillem Seguer. Adossat a l'església es localitza el claustre, que es compon de planta baixa i galeria. La primera plana és voltada per columnes estriades que suporten arcs ogivals, i en el pis superior té uns arcs rebaixats amb estriats prismàtics i en forma espiral. L'esmentat claustre és de transició renaixentista, dels segles XV-XVI.

En el segle XIV també es construí l'església de Sant Marçal, amb finalitat d'hospital de pobres. Fou fundada i protegida per Jaume Marçal, que morí el 1339, abans d'acabar les obres. El seu emplaçament és al costat mateix de la muralla, tocant a l'entrada del torrent de la Regina. En la façana hi ha dues portes adovellades, una de les quals tapiada. L'interior és també d'una sola nau, on es destaca una gran pintura mural de Sant Cristòfol, obra del segle XV.

Altres construccions d'interès, de caràcter civil, són el Pont Vell, que es troba en entrar a la població pel nord-oest, entre el Raval i el convent de la Mercè i el Palau Reial. El pont, que té l'origen al segle XII, consta de quatre ulls, amb contraforts laterals ornamentats amb elements escultòrics.

El Palau Reial, lloc on residiren els reis en les seves estades a la vila, és una de les construccions civils més notables de Montblanc. Data del segle XIV; és d'estil gòtic, però ha estat molt alterat, a causa de les diverses modificacions sofertes en el transcurs dels anys. Més tard, l'edifici passà a mans particulars i va pertànyer a un llinatge montblanquí: els Llordat.

Un altre casal important és la Casa Alenyà o Aguiló, emplaçada en les immediacions de l'antic barri jueu. És d'estil gòtic, amb finestral tripartit, i sembla ser obra del segle XIV. Els seus propietaris foren els Alenyà i, posteriorment, els Aguiló, originaris de Torres de Segre.

Al costat de l'església de Sant Miquel és digne d'observar el portal adovellat del Palau del Castlà, del segle XV, en la planta baixa del qual hi havia les presons de la vila. Era la residència del representant del rei.

Malgrat tot, potser els edificis civils més representatius de Montblanc, poden ser la Casa Josa, la Casa Desclergue i la Casa de la Vila. La Casa Josa es troba a migdia de l'església de Santa Maria. És probable que inicialment fos l'edifici de les escriptureries reials o de les dependències de la cúria eclesiàstica. La façana principal fou reformada pels Josa en el segle XVIII, però a la façana de ponent encara es troben alguns elements originals, amb una portalada i dues arcades, probablement del segle XIII. A l'interior cal remarcar l'existència de tres grans arcades de pedra, junt amb d'altres de més petites. Actualment en les seves dependències s'allotja el Museu-Arxiu de Montblanc i de la Conca de Barberà. De construcció més recent, es pot destacar la Casa de Pere Tomàs Guarro, del segle XIX, a la plaça Major, amb una façana decorada amb diversos motius pictòrics.

Montblanc és una vila amb un elevat grau de riquesa folklòrica, com ho demostra, al llarg del temps, la pervivència del *ball de bastons*, de gran renom a tot el Principat. Probablement és un dels més antics de Catalunya, car sembla que el 1734 ja existia. En el transcurs dels anys s'han creat diverses colles. Uns altres elements de gran estima popular són els *gegants i nans*, que daten del maig de 1864. El gegant en la seva mà porta la carta de fundació de la vila. En el setanta-cinquè aniversari de la coronació canònica de la Mare de Déu de la Serra (1981) s'estrenaren vuit nans d'identica factura que els dotze anteriors. En diverses festivitats, a més dels gegants i dels nans, és típica la sortida de *timbalers i porrers*, acompanyants del consistori municipal. També s'ha tornat a reviuir una antiga tradició amb la presència del *drac, l'àliga i la mulassa* (1981), ja documentades des del 1300 en les processons de Corpus.

Les dues festes de més relleu de la vila se celebren en honor dels dos patrons: Sant Maties (14 i 15 de maig) i la Mare de Déu de la Serra (6, 7 i 8 de setembre). En la primera festivitat tenen lloc les fires; la segona és la festa major.

El municipi de Montblanc també comprèn els agregats de Lilla, Rojals, Prenafeta i la Guàrdia dels Prats; les caseries del Pinetell de Rojals, Rojalons, la Barceloneta i la quadra de Mirambella; i els despoblats de la Bartra, els Cogullons, Montornès i el Pinetell de Montblanc.

BIBLIOGRAFIA

- ## La Ruta del Císter
Carme Anglès, Pep Cunillera, Enric Fonts, Montserrat Robusté
Col·lecció Azimut 5
Cossetània Edicions. Valls. (1999)
- ## Gran Geografia Comarcal de Catalunya
Volum 9. La Segarra, l'Urgell i la Conca de Barberà
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. (1983)
- ## Gran Enciclopèdia Catalana
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. (1969)
- ## Això és Catalunya. Guia del Patrimoni Arquitectònic.
Departament de Cultura de la Generalitat.
Editorial Plaza i Janés. Barcelona. (1988).
- ## La Conca de Barberà.
Josep Mª Poblet.
Biblioteca Selecta n° 320. Editorial Selecta. Barcelona. (1961).
- ## Rutas Turísticas de Cataluña. Volumes I i II.
Francisco Gurri Serra.
Editorial Alpina. Granollers. (1975).
- ## Aquell Montblanc.
Josep Mª Poblet.
Biblioteca Selecta n° 485. Editorial Selecta. Barcelona. (1975).
- ## Conca de Barberà. Mapa comarcal de Catalunya (16).
Cartografia escala 1:50.000
Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona (1995).

Agustí Poch, febrer de 2002

